QISSALARDA O‘G‘IL FARZAND OBRAZI VA UNING RUHIYATI TASVIRI

Sobirova Parivash
Muxtorova Shirintoy
Isayeva Feruza
O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti talabalari.

https://doi.org/10.5281/zenodo.24042067

Annotatsiya. *Mazkur maqolada o‘zbek qissalarida o‘g‘il farzand obrazining badiiy talqini, uning xarakter xususiyatlari va ruhiy olami tasviri tahlil qilinadi. O‘g‘il farzandning oiladagi o‘rni, ota-ona bilan munosabati, mas’uliyat hissi, orzu-intilishlari hamda avlodlar o‘rtasidagi ma’naviy bog‘liqlik masalalariga e’tibor qaratiladi. Shuningdek, qahramon ruhiyatini ochishda psixologik tasvir vositalarining ahamiyati yoritiladi.*

Kalit so‘zlar: *qissa, o‘g‘il farzand, obraz, ruhiyat, xarakter, ota-ona, oilaviy munosabat, psixologik tasvir, ma’naviy qadriyat.*

Аннотация. *В статье анализируется художественная интерпретация образа сына в узбекских повестях, особенности его характера и внутреннего мира. Рассматриваются роль сына в семье, отношения с родителями, чувство ответственности, мечты и духовная связь между поколениями. Особое внимание уделяется психологическим средствам раскрытия образа героя.*

Ключевые слова: *повесть, сын, художественный образ, психология, характер, родители, семейные отношения, психологическое изображение.*

Abstract. *This article analyzes the artistic interpretation of the son character in Uzbek novellas, focusing on his personality and inner world. It explores the son's role in the family, relationships with parents, sense of responsibility, aspirations, and spiritual connections between generations. Special attention is given to psychological techniques used to reveal the character's inner experiences.*

Keywords: *novella, son, literary character, psychology, personality, parents, family relationships, psychological portrayal.*

Kirish

Badiiy adabiyotda farzand obrazi inson, oila va jamiyat munosabatlarini yoritishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, o‘g‘il farzand obrazi orqali avlodlar davomiyligi, ota merosiga munosabat, oilaviy mas’uliyat, orzu-intilish va shaxsiy kamolot kabi masalalar badiiy talqin etiladi. O‘zbek adabiyotida o‘g‘il farzand ko‘pincha oilaning davomchisi, ota-onaning umidi va kelajak mas’uliyatini zimmasiga oluvchi shaxs sifatida tasvirlanadi.

Biroq zamonaviy qissalarda bu obraz faqat an’anaviy qarashlar doirasida talqin qilinmaydi.

Unda o‘zligini anglashga intilayotgan, mustaqil qaror qabul qilishni istaydigan, hayotiy muammolar qarshisida ruhiy izlanishlarga beriladigan yosh inson qiyofasi ham namoyon bo‘ladi.

Shu jihatdan o‘g‘il farzand obrazining ruhiyati tasviri zamonaviy qissachilikning muhim tadqiqot yo‘nalishlaridan biridir.

O‘g‘il farzand obrazining badiiy xususiyatlari

O‘g‘il farzand obrazi qissalarda turli xarakter va hayotiy vaziyatlar orqali namoyon bo‘ladi.

Ayrim asarlarda u ota-onaning ishonchini oqlashga intiluvchi, oilaviy qadriyatlarga sodiq farzand sifatida gavdalansa, boshqa asarlarda o‘z hayot yo‘lini izlayotgan, jamiyatdagi o‘zgarishlar ta’sirida shakllanayotgan murakkab xarakter egasi sifatida tasvirlanadi.

Mazkur obrazning badiiy qimmatini belgilovchi jihatlardan biri uning oiladagi mavqei va zimmasidagi mas’uliyat bilan bog‘liq. Ota-onaning farzanddan kutgan umidlari, oilaning moddiy va ma’naviy ehtiyojlari, qarindosh-urug‘chilik munosabatlari qahramonning dunyoqarashi shakllanishiga ta’sir ko‘rsatadi.

O‘g‘il farzand obrazini yaratishda yozuvchi uning tashqi harakatlarinigina emas, balki qarorlar ortida turgan ruhiy sabablarni ham ochib beradi. Shu tariqa qahramonning xarakteri, ichki ziddiyatlari va hayotiy pozitsiyasi yanada yorqin namoyon bo‘ladi.

Ota va o‘g‘il munosabatlarining ruhiy talqini

Qissalarda ota va o‘g‘il munosabatlari alohida badiiy ahamiyatga ega. Bu munosabatlarda nafaqat qarindoshlik rishtalari, balki hayotiy tajriba, tarbiya, ma’naviy meros va avlodlar o‘rtasidagi qarashlar farqi ham aks etadi.

Ota ko‘pincha hayot tajribasi, an’ana va mas’uliyat timsoli sifatida namoyon bo‘lsa, o‘g‘il farzand yangicha fikrlash, mustaqillik va kelajakka intilish bilan ajralib turadi. Ayrim vaziyatlarda ushbu qarashlar o‘rtasidagi tafovut ruhiy ziddiyatlarni yuzaga keltiradi.

O‘g‘ilning otasi oldidagi burchi, uning ishonchini qozonish istagi, ba’zan esa o‘z fikrini himoya qilishga intilishi qahramon ruhiyatidagi murakkab jarayonlarni yuzaga chiqaradi.

Bunday holatlarda yozuvchi ichki monolog, dialog va psixologik detallar yordamida qahramonning yashirin kechinmalarini tasvirlaydi.

Ona va o‘g‘il munosabatlarida mehr va mas’uliyat

Ona va o‘g‘il munosabatlari qissalarda mehr-muhabbat, ishonch, sog‘inch va ruhiy yaqinlik bilan bog‘liq holda tasvirlanadi. Ona farzandining hayotidagi eng yaqin ma’naviy tayanchlardan biri sifatida gavdalanadi. Uning farzand taqdiri uchun qayg‘urishi, o‘g‘lining kelajagidan umidvor bo‘lishi hamda uning xatti-harakatlariga munosabati qahramon ruhiyatini shakllantiruvchi muhim omillardan hisoblanadi.

Ayrim qissalarda o‘g‘ilning onaga bo‘lgan mehrini ochiq ifodalashdan tortinishi, ichki kechinmalarini yashirishi yoki ona oldidagi mas’uliyatni chuqur his etishi tasvirlanadi. Bunday ruhiy holatlar obrazning tabiiy va hayotiy chiqishini ta’minlaydi.

Shuningdek, oiladagi farzandlar o‘rtasidagi munosabatlar ham o‘g‘il obrazining xarakterini ochishda muhimdir. Aka-uka, opa-singil munosabatlarida mehr, himoya, raqobat, mas’uliyat va ba’zan tushunmovchiliklar namoyon bo‘ladi.

Zamonaviy qissalarda o‘g‘il farzand ruhiyatining tasviri

Zamonaviy o‘zbek qissalarida o‘g‘il farzand obrazining ruhiyati ijtimoiy va ma’naviy o‘zgarishlar bilan bog‘liq holda talqin etiladi. Bugungi qahramonning hayotiy maqsadlari, kasb tanlashi, mustaqil yashashga intilishi, ota-ona umidlarini oqlash mas’uliyati va jamiyatdagi o‘rnini topishga bo‘lgan harakati uning ruhiy olamini murakkablashtiradi.

Bunday asarlarda o‘g‘il farzandning ichki dunyosi ko‘pincha quyidagi masalalar bilan bog‘liq holda ochiladi:

* O‘zlikni anglash: qahramonning hayotdagi o‘rni va maqsadini izlash jarayoni.
* Oilaviy mas’uliyat: ota-onaning ishonchi va oilaning kelajagi oldidagi burchni his etish.

* Avlodlar ziddiyati: ota-onaning an’anaviy qarashlari bilan yosh avlod dunyoqarashi o‘rtasidagi tafovut.

* Mustaqillikka intilish: o‘z qarashlari asosida hayotiy tanlov qilish istagi.

* Ma’naviy kamolot: hayotiy sinovlar orqali xarakter va dunyoqarashning shakllanishi.

Shu jihatdan zamonaviy qissalarda o‘g‘il farzand obrazi faqat oilaning davomchisi sifatida emas, balki o‘z ruhiy olami, orzu-umidlari va hayotiy muammolariga ega mustaqil shaxs sifatida tasvirlanadi.

O‘g‘il farzand ruhiyatini ochishda badiiy vositalar

Qissalarda qahramon ruhiyatini ochish uchun turli psixologik tasvir vositalaridan foydalaniladi.

Ichki monolog qahramonning o‘z-o‘zi bilan kechadigan suhbatlari orqali uning yashirin fikr va kechinmalarini ifodalaydi.

Dialog ota va o‘g‘il, ona va farzand yoki aka-uka o‘rtasidagi munosabatlarni ochib berib, xarakterlar to‘qnashuvini namoyon qiladi.

Psixologik detal oddiy bir harakat, buyum yoki holat vositasida qahramonning ruhiy ahvolini ifodalashga xizmat qiladi.

Xotira tasviri qahramonning bolalik davri, ota-onasi bilan bog‘liq voqealar va o‘tmish xotiralari orqali uning bugungi ruhiy holatini izohlaydi.

Ushbu vositalar yordamida yozuvchi o‘g‘il farzandning nafaqat tashqi qiyofasi va xatti-harakatlarini, balki uning ichki dunyosidagi murakkab jarayonlarni ham yoritadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o‘g‘il farzand obrazi o‘zbek qissalarida oila, avlodlar davomiyligi, ma’naviy meros va shaxs kamoloti bilan bog‘liq holda talqin etiladi. Ushbu obraz orqali ota-onaga hurmat, oilaviy mas’uliyat, mustaqil fikrlash, o‘zlikni anglash va ma’naviy yetuklik kabi masalalar badiiy ifodasini topadi.

Zamonaviy qissalarda o‘g‘il farzandning ruhiy olami yanada murakkab va ko‘p qirrali tasvirlanmoqda. Uning orzu-intilishlari, ichki ziddiyatlari, ota-ona bilan munosabatlari hamda hayotiy tanlovlari orqali bugungi yosh avlodning ma’naviy qiyofasi namoyon bo‘ladi. Demak, o‘g‘il farzand obrazi qissalarda nafaqat oilaviy qadriyatlar ifodachisi, balki zamon va inson ruhiyati o‘rtasidagi munosabatlarni ochib beruvchi muhim badiiy obrazdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Quronov D. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Akademnashr.
2. Boboyev T. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston.
3. Sulton I. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O‘qituvchi.
4. Do‘stmuhammad X. Tanlangan asarlar.
5. A’zam E. Tanlangan asarlar.
6. Hamdam U. Tanlangan asarlar.
7. Sulton I. Tanlangan asarlar.